

Vírus és hálapénz

Miért éppen most?

A hálapénz kriminalizálása, amit az Országgyűlés 2020. október 6-án egyhangúlag törvényben rögzített, történelmi jelentőségű esemény. Bár érdekes lenne, egyelőre nem lehet tudni, hogy vajon kinek az agyából pattant ki az az ötlet, hogy éppen a koronavírus-járvány kellős közepén, 2020 utolsó hónapjaiban próbálja meg Orbán Viktor kivezetni a hálapénzt a magyar egészségügyből. Még az is lehet, sőt szerintem ez a valószínű megfejtés, hogy ilyen ötlet nem is létezett, a párhuzamosan zajló események sodrában nem egy elgondolt mesterterv szerint, hanem magától alakult ki a váratlan végeredmény.

A hálapénz elleni, mindmáig kevés sikert felmutató háború mostani ütökzete 2011-ben kezdődött, amikor a pályakezdő orvosokat tömörítő Magyar Rezidens Szövetség közfeltűnést keltő kampányban bedobta azt az érvet a köztudatba, hogy az orvoselvándorlást radikális béremeléssel meg lehet állítani, és majd ennek ellentételezéseként az orvosszakma valamiféle önszabályozó-önkéntes megoldással vissza tudja szorítani a hálapénz intézményét. Józan paraszti ésszel persze már akkor is felismerhető volt, hogy a 2004-es uniós csatlakozás nyomán olyan mértékben kiszélesedett és felgyorsult a fiatalok külföldre vándorlása, hogy egy orvosokra-nővérekre szabott, kivételes elbánás nyilván nem lehetett reális megoldás. Miért pont

ők kapnának nyugati szintű bért, miért nem a bírák, az informatikusok, a buszsofőrök vagy a vadászrepülők? A széles nyilvánosság előtt folyó tárgyalásokon túlmenően nem is történt érdemi változás. De a mából visszatekintve mégiscsak azt kell mondanunk, hogy az újabb és újabb orvosszervezkedések, az „1001 orvos hálapénz nélkül”, majd az „Újratervezés” csoport megalakulása végül is elvezetett valahova. 2019. november 30-án a Magyar Orvosi Kamara (MOK) vezetésében többségbe kerültek azok a fiatalok, akik komolyan gondolták, hogy számukra a hálapénz, mint a korrupció egyik formája semmilyen módon sem fogadható el – még szükséges rosszként sem. Számításokat, terveket, programokat készítettek, interjúkat adtak, ahogyan ez várható volt, de egyetlen jel sem mutatott arra, hogy bármit is képesek lennének elérni.

Éppen ellenkezőleg: két hónappal a MOK vezetésváltása után Magyarországot is elérte a koronavírus-járvány. Logikusnak látszott, hogy egy-két-három évig érdemi reformokat nem lehet várni a kormánytól, addig, amíg az ország nem lesz úrrá a járványon. Kilenc hónappal később, október elején azonban világossá vált, hogy a járvány második hullámát a magyar kormány éppen úgy képtelen kontroll alatt tartani, mint a legtöbb európai ország. Az a kivételes helyzet, ami 2020 tavaszán állt fenn, hogy ti. nemzetközi összehasonlításban nálunk szinte hihe-

tetlenül kevés megbetegedés történt – elmúlt. (Az első megbetegedést március elején, az első beteg elhalálását március 15-én jelentették be, június végén már volt olyan nap, hogy senki sem halt meg a járvány következtében Magyarországon!)

Az is bebizonyosodott, hogy Orbán Viktor csodafegyvernek gondolt megoldása, a 17 ezer lélegeztetőkészülék beszerzése teljességgel értelmetlen volt, s ráadásul búzlott a korrupció szagától. Orbán – és persze a magyar közvélemény – azt is látta, hogy a Covid-járvány alapjaiban rengette meg a mintának tekintett Trump elnök újraválasztási esélyeit. A miniszterelnök tehát okkal gondolta vagy gondolhatta, hogy valahogyan azonnali sikert kell felmutatnia a Covid elleni küzdelemben, mielőtt ráég a tehetetlenség vádjá, vagy ami még rosszabb, az a vád, ami Trumpra már bizonyosan ráégett, hogy ti. a gazdasági-üzleti érdekek nyomására amerikai polgárok százezreinek életét áldozta fel. Kásler miniszter reputációja hónapról hónapra olyan gyorsan romlott, hogy leváltása a vereség beismerésével ért volna fel. Így érthetőnek tűnik, hogy Orbán szokása szerint 19-re megint lapot húzott (meg sem várva Trump vereségét)

Ahhoz már nem volt szükség sok gondolkodásra vagy szigorú szakmai szabályok szerint elvégzett fókusz csoportos kutatásra, hogy a nagyarányú, 100-120 százalékos (esetenként még ennél is nagyobb) orvosbéremelést a magyar közvélemény nagyon nagy bizonyossággal értékelni fogja, merthogy a szavazók többsége minden problémára az államtól várja a megoldást. Hogy pontosan kik kapnak majd és meny-

nyit, hogy az éves szinten is csak tág határok között becsülhető, 100–300 milliárd forintnyi többletkiadást adóból, hitelből vagy a nemzeti valuta elinflálásával fogják fedezni, az a közvéleményt nem érdekli. Így és ezért ült le egy szombati napon, október 3-án a miniszterelnök a MOK legfelső vezetőivel tárgyalni, ezért fogadta el hirtelen azt a MOK által még 2020. január 13-án (vagyis a járvány előtt!) nyilvánosságra hozott közalkalmazotti bértáblát, amelyet az ágazat vezetése kilenc hónapon át nem tekintett reális tárgyalási alapnak. A MOK szemszögéből nézve egyértelmű volt, hogy a hálapénz megszüntetésére, „a tisztességes egészségügy megteremtésére” tett korábbi vállalásukat nem adhatják fel, így tehát maguk kérték Orbántól a hálapénz „kriminalizálását” és „a büntető törvénykönyvben való szankcionálást”, ahogyan az a már említett január 13-i dokumentumban is szerepelt.

A nagy átverés

A MOK delegációját azonban a miniszterelnök csúnyán átverte. Ahogy a találkozóról Kincses Gyula elnök az egyik televíziós hírműsorban beszámolt, a MOK vezetői úgy élték meg a közel kétórás – szombatira, vagyis munkaszüneti napra beütemezett - találkozót, hogy „beszélgettek” a miniszterelnökkel és az ágazat ügyeiben illetékes három miniszterrel (Kásler Miklóssal, Pintér Sándor belügyminiszterrel, aki 2020 májusában feladatként kapta meg az egészségügy reformjának levezénylését, valamint Gulyás Gergely kancelláriaminiszterrel). Kincsesék „beszélgetőpartnerei” egy szóval sem említették, hogy íróasztalfiók-

jaikban már ki tudja hány napja, hete) ott fekszik egy 34 oldalas törvényjavaslat, amelyet hétfő délelőtt az új MOK-os vezetéssel egyáltalán nem egyeztetve, be fognak nyújtani a parlamentnek. Meg is tették.

A MOK és a közvélemény ebből az Országgyűlés honlapjára feltöltött törvényjavaslatból értesült arról, hogy a kormány nemcsak az orvosbéremelésről és a hálapénz kriminalizálásáról döntött, hanem a magánegészségügy ellehetetlenítéséről, a gyógyítás és az orvosválasztás szabadságának erőteljes korlátozásáról is. S mindezt úgy, hogy a béremelés csak az állami szféra orvosainak jár, a hálapénz elfogadásának, a másodállásban való munkavállalásnak a tilalma, a kollektív szerződések megszűnése és még egy sor más korlátozás viszont a szakdolgozókra is fog vonatkozni. Lett is ebből persze rögtön civakodás az érdekelt ágazati szereplők és az új MOK-vezetés között, mert az előbbieket némiképpen joggal érezhették úgy, hogy a kamara vezetői elárulták őket, amikor lepaktáltak a kormánnyal. Pedig nem ők paktáltak le, hanem a korábbi MOK-vezetés.

A Magyar Orvosok Szakszervezete (MOSZ) és az Orvosegyetemek Szakszervezeti Szövetsége levélben kérte Áder János köztársasági elnököt, hogy ne írja alá a törvényt. A Szakszervezetek Együttműködési Fóruma (SZEF), az Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés (ÉSZT) és a Magyar Szakszervezeti Szövetség (MASZSZ) azt követelte, hogy a kormány haladéktalanul vonja vissza az egészségügyi szolgálati jogviszonyról szóló törvényt. A Független Egészségügyi Szakszervezet (FESZ) 50 százalékos átlagos béremelést kért az orvosi

bértábla által nem érintett egészségügyi dolgozóknak és kompenzációs béremelést az egészségügyi dolgozók teljes körének. Másfelől persze az az igazság, hogy a MOK vezetői tényleg nem „tárgyaltak”, csak beszélgettek, de a kormányzati kommunikáció és maga a törvényjavaslat bevezetője is azt az értelmezést sugallta, hogy a kormány minden részletet tekintve a MOK javaslatai alapján fogalmazta meg a törvény szövegét. Ez egyébként még a bértáblára sem volt igaz, a MOK bértáblája az elfogadottnál összetettebb volt. Így például külön szorzót javasoltak az egyetemi oktatóknak, a tudományos fokozattal rendelkezőknek. Ezek a cizellált részletek azonban nem kerültek be a törvénybe.

...akkor mi lesz a hálapénzzel?

A MOK új vezetése – minden különösebb feltűnés nélkül – 2020 elején bevezetett egy új gondolatot a maguk között folyó diskurzusba, ami azonban csak most, az újonnan elfogadott törvény kapcsán robbant: a hálapénzt nemcsak *elfogadni*, de *adni* is bűn. A miniszterelnökkel folytatott „beszélgetés” során a MOK vezetői megerősítették ezt a véleményüket, és pontosan ez került be a törvénybe. Alapesetben egy év börtön jár annak, „aki egészségügyi szolgáltatás nyújtásával összefüggésben egészségügyi dolgozónak [...] jogtalan előnyt ad vagy ígér”. Logikus és teljesen újszerű volt a MOK érvelése is. Azért kell büntetéssel fenyegetni a hálapénzt fizető beteget (vagy hozzátartozóját), hogy enyhüljön a beteg részéről az orvosra gyakorolt nyomás: „Doktor úr! Nyugodtan fogadja el! Hálám jele csupán ez a boríték stb.” És még egy trivi-

ális, de mégis emlékezetem szerint az elmúlt évtizedekben egyszer sem hallott érv is előkerült: az, hogy az orvosokhoz és nővérekhez képest a hálapénzt adó betegek vannak többen – az ő viselkedésüket kell első sorban megváltoztatni!

Azt, hogy a hálapénzt elfogadni bűn vagy nem bűn, az elmúlt évtizedekben (értsd: 1950 óta!) a társadalom, az ágazatban dolgozók (köz)véleménye és a különféle szintű törvényi, rendeleti és egyéb szabályozások sokféle módon, ezért többféleképpen értelmezhető módon minősítették. A most elfogadott „salátatörvény”-ben a Btk.-ba oly módon került be a hálapénz kriminalizálása, hogy a *vesztegetés* és a *vesztegetés elfogadása* tényállás kiegészült a *jogtalan előny adásával* és *elfogadásával*. A jogtalan előny meghatározása, vagyis a Btk. szerinti tényállás tartalmi kitöltése érdekében pedig az 1997. évi egészségügyről szóló törvényt kellett módosítani.

A hálapénzről sok évtizede folyó szakmai diskurzusban fontos érv volt az is, hogy a személyi jövedelemadóról szóló törvény kifejezetten utalt arra, hogy a hálapénz adóköteles bevétel. Márpedig ami adóköteles, az egyben legális is. (Értsd: a zsebtolvajoknak nem kell szja-t fizetniük, mert a lopás bűncselekmény.) Erre való tekintettel tehát a jogalkotó most az szja-törvényt is módosította, s így hatályát veszítette az a passzus, miszerint „nem adómentes a magán-személy által, hálapénz címén megszerzett vagyoni érték”. Ráadásul – és ez is lényeges – a mostani törvény brutális szigorral utal arra, hogy az egy év börtön „csak” az alapeset, ennél többet is lehet kapni a hálapénz elfogadásáért, „ha súlyosabb bűncselekmény” is megvalósul. Aki belülről

ismeri az egészségügyet, annak nem kell sokat gondolkozni, nagyon világos, hogy mire céloz a jogalkotó. Amikor a hálapénz fejében az orvos vagy az ápolónő extra szolgáltatást nyújt, akkor ehhez többnyire valamiféle adminisztratív szabálysértés is társul. Ha egy orvos egy beteget indokolatlanul előbbre vesz a várólistán, az – például – úgy történhet meg, hogy állapotát a valóságosnál rosszabbnak tünteti fel. Ez pedig közokirat-hamisítás.

És van még két viszonylag új fejlemény, ami erősen valószínűsíti, hogy a hálapénz kriminalizálásának most elfogadott módja valóban hatásos lesz. Egyfelől minden orvos, minden egészségügyi dolgozó tisztában van azzal, hogy minden beteg és a beteg összes hozzátartozója potenciális bizonyítékgyártó. Mindenkinek a zsebében ott lapul a mobiltelefon, amivel feltűnés nélkül lehet hangot és képet rögzíteni. Lehet, hogy száz orvos-beteg találkozó során csak egyszer készül felvétel, de egy szakorvos vagy egy házi orvos rendelőjében öt-hat nap alatt megfordul száz beteg, vagyis a kockázat nem is olyan kicsi. Másfelől a kórházi orvosok többsége bizonyára felfigyelt arra a hírre, hogy júliusban, még az akkor érvényes szabályok megsértéséért, a Kúria két év letöltendő börtönbüntetésre ítelt egy korrupt budapesti ortopédsebész főorvost. Szeptemberben pedig egy 74 éves (!) ugyancsak budapesti szülész-nőgyógyászt ítelt el a Fővárosi Bíróság ötrendbeli, üzletszerűen elkövetett vesztegetés címén. Tanulság: jó lesz vigyázni. A példastatuálás már eddig is belefért a magyar bírósági gyakorlatba.

(Bizonyára sok orvos emlékezetében ott él a *Tanú* című film hátborzongató párbeszéde:

„Pelikán József: Mennyit kapok?

Pelikán lánya: Hát az attól függ, mert lehet, hogy csak pénzbírság, de lehet, hogy a legsúlyosabb, hát szóval halál. Tetszik tudni, az a kérdés, hogy apukával példát akarnak-e statuálni.

Pelikán József: Micsoda? Halál?

Pelikán lánya: A statuálás a lényeg, mert aszerint kapja apuka a büntetést.”)

A kása, amit nem fognak forrón felszolgálni

Mint erre már utaltam, az Országgyűlésben egyhangúlag – vagyis a komplett ellenzék támogatásával – elfogadott új törvény, teljes címe szerint „az egészségügyi jogviszonyról szóló törvény” nem csak a hálapénzre és az orvosbérekre vonatkozik. A miniszterelnök elvi iránymutatása alapján dolgozó kodifikátorok beleírtak a törvénybe egy sor olyan rendelkezést, amely az ágazaton belül a magánellátás drasztikus visszaszorítását célozza és ígéri. Erre a szándéokra egyébként a törvény preambuluma is utal – igaz, erősen kódolt jogi-közgazdasági nyelven –, amikor az elvek sorában negyedik helyen említi azt, hogy „a gyógyítás közszolgálat, a közösség jólétét szolgáló tevékenység”. Bár közigazdászként szívesen tenném, ebben a mostani cikkben nem megyek bele annak részletes kifejtésébe, hogy miért képtelenség és tartalmatlan ostobaság ilyesmi leírni. Maradjunk annyiban, hogy a legtöbb olyan tevékenység, amire van fizetőképes társadalmi kereslet, az egyben a közösség jólétét is szolgálja. Ilyen az olvasztár, a méhész, az ügyvéd, a tanár, a taxifőnök vagy az utcaseprő munkája is (de nem tartozik ide a bérgyilkos vagy az adócsaló könyvelő).

Ám akiknek szól a jogszabály elejére biggyesztett kódolt üzenet, azok ezt rögtön meg is értették, és tiltakoztak is. Orbán Viktor a vizitdíjas népszavazás 2006-os kezdeményezése óta tucatnyi alkalommal tett tanúbizonyságot arról, hogy – miként a gazdaság más területein is – számára szavazatszerző politikai cél a magánszektor és általában mindenféle verseny visszaszorítása. Már önmagában sokatmondó tény, hogy sem a „verseny”, sem a „magántulajdon” kifejezés nem szerepelt a törvényben.

A törvény fókuszába került az az elgondolás, hogy az új orvosi bértábla előnyeit csak azok az orvosok élvezzék, akik „önként” lemondanak másodállásaikról, magánpraxisukról, pénzkeresettel járó hobbijaikról, sőt arról is, hogy az egyik állami kórházi állásukat egy másikra cserélve kedvezőbb bérszintet alkudjanak ki maguknak: egy éven át csak ugyanannyit kereshet, mint az előző munkahelyén. Ugyanakkor a jogalkotó nem tért ki arra, hogy mi fog történni a háziiorvosokkal, a gyermekorvosokkal, az alapellátásban dolgozó fogorvosokkal, akik – mint az köztudomású – a rendszerváltás kezdete óta magánvállalkozók. Mintha ez a mintegy kilencezer orvos nem is létezne, és/vagy az lenne a cél, hogy ne is létezzenek. (Csak összehasonlításképpen: Magyarországon a dolgozó orvosok száma összesen 41 ezer.)

Különösen nagy felháborodást váltott ki a parancsnokláshoz szokott és azt nagyon is kedvelő miniszterelnöknek az a szándéka, hogy a közalkalmazotti státusztól megfosztott orvosok – akár csak a fegyveres testületek tagjai vagy a katolikus egyház papjai – békeidőben is vezényelhetők legyenek. A törvényben ugyanis

arról is szó van, hogy nemcsak járvány idején – mint éppen most –, de normális körülmények között is tíznapos türelmi idővel akár két évre is át lehet vezényelni az egészségügyi dolgozókat az egyik munkahelyről a másikra. A most elfogadott törvény belső logikája szerint ez persze indokolt. Ha a jogalkotó megtiltja a másod- és harmadállást, akkor ez azt jelenti, hogy ha egy orvos a jövőben három állása közül a két mellékállását feladja, akkor két rendelőben vagy kórházban két orvos hiányozni fog. Erre lenne megoldás az átvezénylés, a jogszabály szavai szerint: kirendelés. Egy negyedik és egy ötödik munkahelyről, ahol éppen nem égető az orvos- (vagy nővér-) hiány, átvezényelnek egy vagy két embert.

A törvénynek ezek a passzusai kivertek minden biztosítékot. Azonnal tiltakozott a MOK („Katonák nem leszünk!” – írták a törvény megszavazását követő első napon kiadott közleményükben). Az „Orvosok a szolgálati jogviszony ellen” elnevezésű Facebook-csoporthoz két nap alatt több mint hatezer orvos csatlakozott. Másképpen fogalmazva: egy érdeklaplatformra kerültek az orvosbárók – akik már eddig is több millió forintot kerestek –, a magánegészségügy nagybefektetői, a házi orvosok, a katás vállalkozóként dolgozók és valamilyeni ágazati szakszervezet. Mindenki. A kormány illetékesei rögtön meg is hátráltak: megígérték, hogy kapnak majd extra juttatást a szakdolgozók, egy külön jogszabály foglalkozik majd a házi orvosokkal, és a kirendelést is csak pandémia esetére gondolták ki, mint végső jogi megoldást.

Kockázatos dolog a jövőt megjósolni, én mégis megteszem. A magánegészségügy visszaszorítása nem fog

sikerülni, és az Orbán-kormány ettől a tervétől szépen, csendben vissza fog lépni. November 10-én egy Fidesz-szóvivő meg is ígérte, hogy visszaviszik a törvényt az Országgyűlésbe. Nem mintha nem lenne a közszféra és a magánszféra együttélésének mai formája – a hálapénzen túlmenően is – tele mindenféle ellentmondással. De a kialakult viszonyokba a kormányzat végül is nem fog beavatkozni drasztikus eszközökkel. Egyrészt azért, mert október első hetéhez képest a járványügyi helyzet nagyon sokat romlott. Akkor naponta húsz ember halt meg, most, a kézirat lezárásakor, november utolsó hetében a napi áldozatok száma már jóval száz felett volt. Szerintem Orbán Viktor vissza fog lépni az orvostársadalom ellenállása és részben a zömmel fideszes önkormányzatok ellenállása miatt is. Ha ugyanis orvos- vagy nővérhiány miatt valahol bezárnak egy kiskórházat, szakrendelőt, ha emiatt a településen megszűnik a gyógyítás, az otthonápolás, az panaszként azonnal az önkormányzati vezetők asztalán és mobiltelefonján fog üzenetként megjelenni. A törvényalkotó kora ősszel kidolgozott, lunatikus ötleteinek jó részéből tehát nem lesz semmi. És ez így lesz jól. Ha viszont sikerül a hálapénz kivezetése, akkor majd utólag elmondhatjuk, hogy ez volt az Orbán-kormányok egyetlen progresszív húzása. Hacsak az nem történik, amire vonatkozóan már elhangzottak utalások, hogy ti. a paraszolvenciától és az adócsalástól legrégebben és legmélyebben átfertőződött szülészet és nőgyógyászat területén mégis megengedik a magánszféra és a közszféra szimbiózisát – miközben mindenki mást jól megszívotnak. Manapság minden lehetséges...